

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” DIN CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ „STUDII LINGVISTICE”**

TEZĂ DE DOCTORAT

**SEMANTICA TEXTEMELOR ROMÂNEȘTI.
ABORDARE ÎN PERSPECTIVĂ INTEGRALISTĂ**

- rezumat -

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC,
Prof. univ. dr. MIRCEA BORCILĂ**

**DOCTORAND,
SIMINA-MARIA DAN
(căsătorită TERIAN-DAN)**

2011

CUPRINS

Argument

Capitolul I: DOMENIUL DISCIPLINAR ȘI STADIUL ACTUAL AL STUDIERII TEXTEMELOR

1. Conceptul de *textem* – accepțiuni și domeniu de aplicație
2. Abordări frazeologice
3. Abordări generativiste
4. Abordări cognitiviste
5. Abordări paremiologice
6. Studii literare consacrate textemelor
7. Contribuții românești la studierea textemelor

Capitolul II: TEXTEMELE ÎN CADRUL CONCEPTUAL AL LINGVISTICII INTEGRALE

1. Fundamentele epistemologice ale integralismului lingvistic
2. Tripartiția planurilor vorbirii și problema „conținutului” lingvistic
3. Semantica elocutională
4. Semantica „idiomatică”
5. Semantica textului
6. Poetica lingvistică
7. Preliminarii la o semantică a „discursului repetat” în perspectivă integralistă

Capitolul III: TEXTEMELE ÎN PERSPECTIVA SEMANTICII ELOCUTIONALE

1. „Discursul repetat” – categorie a lingvisticii elocutionale
2. Definirea semantică a textemelor în cadrul „discursului repetat”
3. Modelul Prismatic al lui Dirk Geeraerts în perspectivă integralistă
4. Clasificarea textemelor în funcție de planurile vorbirii între care se manifestă non-derivabilitatea „conținutului”
5. Clasificarea textemelor în funcție de configurația lor semantică

Capitolul IV: TEXTEMELE ÎN PERSPECTIVA SEMANTICII „IDIOMATICE”

- 1. Cadrul conceptual al semanticii configurative**
- 2. Aplicație: analiza expresiilor din câmpul idiomatic al FURIEI**
- 3. Aplicație: analiza proverbelor din clasa idiomatică a LUPULUI**
- 4. Dimensiunea culturală a textemelor**

Capitolul V: TEXTEMELE ÎN PERSPECTIVA SEMANTICII TEXTULUI

- 1. Statutul textemelor în discursul „informativ”**
- 2. Reîncadrarea textemelor caragialiene în discursul publicistic actual**
- 3. Reconfigurarea textemelor caragialiene în discursul publicistic actual**
- 4. Creația de sens în discursul „informativ”**

Capitolul VI: TEXTEMELE ÎN PERSPECTIVA POETICII LINGVISTICE

- 1. Există o *poetică a textemelor*?**
- 2. Microarticularea cuantelor referențiale prin intermediul textemelor în romanul sadovenian *Creanga de aur***
- 3. Macroarticularea câmpurilor referențiale și construcția sensului textual în romanul sadovenian *Creanga de aur***
- 4. Funcții ale textemelor în discursul poetic**

Concluzii

Bibliografie

CUVINTE-CHEIE: textem, „discurs repetat”, semantică, lingvistică integrală, vorbire (în general) – limbă – text, diasketic – diasemic – diatropic, structură – configurație, discurs „informativ” – discurs poetic, reîncadrare – recontextualizare, creație de sens și de lumi

REZUMAT: Teza noastră reprezintă o investigație a semanticii textemelor românești în perspectiva integralismului lingvistic fundamentat de către Eugeniu Coșeriu. Prin urmare, ne-am structurat demersul în acord cu cadrul conceptual al lingvisticii integrale (mai exact, în funcție de tripartiția coșeriană *vorbire – limbă – text*, particularizată în plan semantic prin raportul *desemnare – semnificație – sens*) și am definit textemele ca unități ale „discursului repetat” caracterizate prin non-derivabilitatea directă a planurilor „conținutului” lor. Alte trăsături definitorii ale acestor unități asupra cărora am insistat în lucrarea noastră sunt capacitatea lor de a modela tiparele cognitive ale unei anumite comunități idiomatice, precum și posibilitatea lor de a contribui, în planul discursului, la creația de sens și de lumi.

În lucrarea de față ne-am propus să întreprindem o investigație a semanticii textemelor românești în perspectiva integralismului lingvistic. Am ales ca obiect al studiului nostru *textemele*, deoarece aceste unități reprezintă unul dintre cele mai provocatoare câmpuri de reflecție ale lingvisticii contemporane, care, datorită diversității și complexității sale, a reușit să capteze atenția majorității direcțiilor și perspectivelor existente în cercetarea actuală a limbajului. Ne-am orientat, apoi, către o abordare din unghi *semantic* a textemelor întrucât, după cum vom arăta în primul capitol al lucrării de față, demersurile de tip gramatical nu sunt capabile să ne ofere decât o radiografie parțială și de o relevanță discutabilă a acestor fenomene. Ne-am oprit asupra „conținutului” textemelor *limbii române* pentru că studiul semantic al realizărilor acestor unități în tradiția noastră „idiomatică” se află încă într-un stadiu incipient. Această situație se evidențiază din primul moment prin absența unui aparat conceptual și metodologic bine sedimentat, fapt care ne-a îngreunat demersul și, totodată, ne-a limitat orizontul cercetării noastre. Mai exact, stadiul incipient al cercetărilor în acest domeniu ne-a constrâns la o *explorare teoretic preliminară și descriptiv-selectivă* a semanticii textemelor românești, chiar dacă recunoaștem necesitatea unor examinări sistematice, inclusiv din unghi contrastiv, a obiectului cercetării noastre. Însă, deși nu am evitat trimiterile la alte limbi „istorice”, o abordare descriptivă sistematică în perspectivă comparativă a textemelor limbii române rămâne, deocamdată, un deziderat, de care sperăm să ne apropiem în investigațiile noastre viitoare.

Nu în ultimul rând, am ales drept ghid în explorarea noastră doctrina *integralismului lingvistic*, care unește lingvistica integrală fundamentată de către Eugeniu Coșeriu cu poetica dezvoltată pe baza teoriei blagiene de către Mircea Borcilă, întrucât considerăm că acest traseu investigațional ne poate oferi cea mai cuprinzătoare și mai

adecvată modalitate pentru o înțelegere aprofundată a semanticii textemelor și, totodată, a „vorbirii” în genere. Cu toate acestea, convingerea noastră nu reprezintă o axiomă pe care să încercăm să o impunem într-o manieră apriorică, ci o perspectivă de abordare pe care urmează să o confirmăm prin realitatea faptelor lingvistice selectate și analizate în cadrul demersului pe care îl vom desfășura în paginile lucrării de față. În aceeași ordine de idei, ținem să subliniem faptul că, deși integralismul lingvistic rămâne un fir călăuzitor pe tot parcursul cercetării de față, în opinia noastră doctrina coșeriană nu constituie un ansamblu închis de concepte și „soluții”, ci o bază de principii și, ca atare, o *work in progress*, care suportă (și chiar necesită) diverse completări, confruntări, precizări și reformulări. Din acest motiv, am privit integralismul ca pe o opțiune primă, dar nu ca pe o orientare exclusivistă, și am acceptat sugestii și din partea altor direcții și perspective de cercetare (cognitivism, „poetică antropologică” ș.a.), atunci când principiile și obiectivele demersului nostru legitimau asemenea alianțe.

Afirmațiile de mai sus se pot verifica printr-o simplă parcurgere a structurii lucrării. Astfel, după o primă aproximare a conceptului de *textem*, **Capitolul I** cuprinde o prezentare critică a principalelor direcții și perspective implicate, de-a lungul ultimului secol, în studierea „discursului repetat”: frazeologia de inspirație structuralistă, generativismul, cognitivismul, paremiologia, poetica și stilistica. Prezentarea evidențiază deopotrivă meritele, dar și limitele fiecărei direcții de cercetare, conducând în cele din urmă la concluzia că investigarea semanticii textemelor reclamă un nou unghi de abordare. **Capitolul II** schițează cadrul conceptual al acestei noi abordări, pe care îl identificăm, în general, cu doctrina integralismului lingvistic, iar, în particular, cu trihotomia cardinală *limbaj* („vorbit în general”) – *limbă* („vorbit particulară/istorică”) – *discurs/text* („vorbit individuală”), care va constitui baza conceptuală a celorlalte capitole. Dintre acestea, **Capitolul III**, care intenționează a fi o tratare „teoretică” a textemelor ca fenomen „universal”, încearcă să propună o nouă definiție a acestor unități, precum și o clasificare a lor din unghi semantic, mai exact în baza raportului pe care îl stabilesc între cele trei dimensiuni ale „conținutului” lingvistic (*desemnarea*, *semnificația* și *sensul*). Cele trei categorii delimitate în urma acestei operații (i.e., textemele *diasketice*, *diasemice* și *diatropice*) vor face obiectul unor studii de caz în celelalte trei capitole ale tezei. În acest sens, **Capitolul IV** se oprește asupra a două cazuri elocvente pentru situarea principalelor două subtipuri de texteme diasketice (expresiile idiomatice, ilustrate prin analiza câmpului idiomatice al FURIEI, și proverbele, ilustrate prin analiza proverbelor referitoare la LUP din culegerea lui Iuliu A. Zanne) în planul „istoric” al limbii române. **Capitolul V** focalizează celelalte două categorii

majore de texteme (diasemice și diatropice), urmărindu-le funcționarea în planul „individual” al vorbirii, cu precădere în cadrul discursului „informativ”, exemplificat prin reîncadrarea și reconfigurarea formulelor caragialiene în publicistica românească de după 2000. În fine, **Capitolul VI** se ocupă de comportamentul tuturor categoriilor de texteme în discursul poetic, fenomen ilustrat printr-un studiu de caz furnizat de romanul sadovenian *Creanga de aur* (1933). Ne-am străduit să acoperim, prin această variație de teme și perspective, întreaga „hartă” a planurilor „vorbirii” delimitate de doctrina coșeriană și toate categoriile de texteme pe care urmează să le disociem pe parcursul cercetării noastre.

La capătul acestui demers, sperăm că obiectivul principal pe care ni l-am propus în paginile lucrării de față (investigarea semanticii textemelor românești în perspectivă integralistă) a fost atins. Acest fapt poate fi probat, credem, prin formularea unor concluzii de ordin teoretic, dar și practic:

1. După cum am încercat să demonstrăm, considerăm că lingvistica integrală fundamentată de către Eugeniu Coșeriu oferă cel mai adecvat cadru conceptual pentru o abordare din unghi semantic a textemelor (românești, dar nu numai). Chiar dacă întemeietorul integralismului lingvistic nu a mai avut posibilitatea de a elabora în amănunt acea „lingvistică a discursului repetat” pe care a reclamat-o în textele sale programatice, maestrul de la Tübingen a lăsat în urma sa un instrumentar de principii, concepte și metode îndeajuns de precise și de complexe pentru a construi, pe baza lor, un dispozitiv teoretic și analitic mult mai performant decât acelea pe care le oferă, în clipa de față, celelalte doctrine și orientări lingvistice contemporane (frazologia de inspirație preponderent structuralistă, generativismul, cognitivismul, paremiologia și „studiile literare”). Desigur că, datorită numeroaselor probleme pe care le ridică, atingerea unui asemenea obiectiv nu ar putea fi, în ultimă instanță, decât rezultatul unui efort colectiv, la care vor participa toate „școlile integraliste” de pe plan internațional. Îndrăznim să credem, totuși, că în lucrarea de față am reușit să întrezărim câteva dintre coordonatele unui asemenea demers, coordonate care ar putea servi drept ghid sau, cel puțin, drept termen de raportare pentru viitoarele explorări în domeniu.

2. Astfel, am urmărit să exploatăm, în cercetarea noastră, mai ales două dintre tezele cruciale ale integralismului coșerian: primatul semanticului în cadrul nivelurilor „vorbirii” (și, implicit, al semanticii în cadrul disciplinelor lingvistice), respectiv tripartiția limbaj (vorbire în general) – limbă (vorbire „istorică”) – text/discurs (vorbire individuală). Pe baza acestor principii, am considerat că o „semantică a discursului repetat” (și, în special, o semantică a textemelor) nu se poate constitui decât (tot) pe baza distincției desemnare – semnificație –

sens, desfășurându-se astfel pe trei dimensiuni: ca semantică elocutională, care studiază textemele în general, indiferent de modul în care acestea se configurează în diverse limbi și/sau texte; ca semantică „idiomatică”, ce vizează modalitățile de configurare a textemelor în funcție de anumite tradiții/limbi „istorice”; și ca semantică a textului, care urmărește maniera în care textemele se actualizează și se încadrează în anumite discursuri determinate.

3. În cadrul semanticii elocutionale a textemelor, ne-am propus să oferim o descriere semantică a unităților „discursului repetat” (ca unități ale vorbirii în general), să elaborăm o definiție semantică a textemelor și, totodată, o clasificare a lor. Referitor la primul aspect, am ajuns la concluzia că multe dintre unitățile „discursului repetat” sunt unități determinate și (pre)încadrate, fapt care are numeroase consecințe asupra statutului lor „idiomatic” și/sau textual-discursiv. Din această categorie fac parte și textemele, pe care le-am definit ca unități ale „discursului repetat” caracterizate prin non-coincidența (sau, mai exact, prin non-derivabilitatea directă) a planurilor „conținutului” lor. Cu alte cuvinte, textemele au un statut metaforic, dar, ca urmare a „repetării” lor, ele constituie în sine doar niște metafore convenționale (ceea ce nu exclude, totuși, posibilitatea re-activării acestor valențe metaforice în planul textual-discursiv). În ceea ce privește clasificarea textemelor, am recurs la „Modelul Prismatic” al cercetătorului olandez Dirk Geeraerts, pe care am încercat să-l reelaborăm în perspectivă integralistă. Pe baza acestui model, am delimitat trei categorii de texteme (diasketice, diasemice și diatropice), în funcție de planurile între care se manifestă non-coincidența conținutului, precum și alte două categorii (ternare și binare), în funcție de configurația lor internă.

4. În cadrul semanticii „idiomatice” a textemelor, ne-am propus să schițăm cadrul unei metode de abordare a semanticii unităților respective în planul limbilor „istorice”. În această privință, am pornit de la semantica structurală elaborată de către Eugeniu Coșeriu și am încercat să trasăm liniile unei posibile semantici configurative, care să aibă în vedere studierea semnificatului idiomatice care se relevă în/prin configurațiile asociative din câmpul unei anumite tradiții a „vorbirii”. Principala dificultate, din acest punct de vedere, a fost aceea de a delimita configurațiile lingvistice (admise ca „fapte de limbă” în planul normei) de simplele asocieri „psihologice”, care vizează doar cunoașterea „lucrurilor”. Am considerat, totuși, că această dificultate nu reprezintă o piedică insurmontabilă și că ea poate fi depășită tocmai datorită caracterului „repetat” al textemelor. Mai mult, am intenționat să demonstrăm că unitățile circumscrise în urma acestui „test” se pot grupa în niște forme de organizare (configurații asociative) relativ asemănătoare cu acelea ale semanticii structurale (i.e., câmpuri idiomatice, clase idiomatice și solidarități cultural-discursive). Aceste considerații

teoretice au fost apoi exemplificate și verificate prin analiza a două configurații paradigmatică din limba română: câmpul idiomatic al FURIEI și clasa idiomatică a LUPULUI. Aplicațiile respective ne-au arătat eficiența și limitele cadrului nostru conceptual, precum și faptul că textemele diasketice reprezintă nu doar unități „idiomate”, dar și forme de „cultură”, care ne ajută să cunoaștem mai bine schemele cognitive ce operează în cadrul unei comunități lingvistice.

5. În cadrul abordării textemelor în perspectiva semanticii textual-discursive, ne-am propus să explorăm potențialul creator al acestor unități, precum și procedeele și funcțiile prin care acestea contribuie la creația de sens. În acest scop, ne-am oprit asupra actualizării unor texteme diasemice (textemele provenite din opera lui I. L. Caragiale) într-un discurs de tip „informativ” (discursul publicistic românesc actual). Am putut constata, astfel, că, în ciuda caracterului lor convențional („repetat”), textemele fac posibilă, ca urmare a operațiilor de reîncadrare și reconfigurare care se pot aplica asupra lor, creația de sens, materializată prin schimbarea funcțiilor lor textuale originare, ca și prin contractarea de funcții (relații) semnificative noi. Ținem, totuși, să reamintim că definițiile pentru creativitatea textemelor nu sunt operațiile („mijloacele”) lingvistice prin care trec acestea, ci funcțiile (textuale, dar mai ales semnificative) pe care ele ajung să le materializeze.

6. În sfârșit, am completat abordarea noastră propriu-zis lingvistică (elocutională, „idiomatică” și textuală) printr-o abordare din perspectiva poeziei, în cadrul căreia ne-am propus să investigăm în ce măsură textemele, ca unități convenționale („repetate”) pot contribui nu doar la creația de sens, ci și la creația de lumi. Referitor la acest aspect, am adoptat aparatul conceptual al teoriei „poeziei discursive”, elaborată de Mircea Borcilă ca metodologie originală, care depășește cadrul *stricto sensu* al lingvisticii integrale, dar rămâne perfect compatibilă cu spiritul integralismului lingvistic. Prin urmare, analiza noastră, care și-a ales ca material ilustrativ romanul *Creanga de aur* (1933) de Mihail Sadoveanu, a urmat trei pași: identificarea și interpretarea cuantelor referențiale construite pe baza textemelor; identificarea și interpretarea câmpurilor referențiale și străbaterea traseului generativ/hermeneutic care configurează sensul de ansamblu al romanului; degajarea aportului textemelor în construcția câmpurilor referențiale și a sensului global al textului. Concluzia investigației pe care am întreprins-o este aceea că, deși nu constituie prin ele însele metafore poetice (revelatorii, trans-semnificative), textemele intră uneori ca „termeni” în alcătuirea unor metafore poetice complexe și contribuie astfel la creația de lumi, și nu doar de sensuri.

Bibliografie selectivă

- Bally 1909/1951 = Charles Bally, *Traité de stylistique française*, vol. I-II, 3e édition, Klincksieck, Paris, 1951.
- Baltar 1997 = Michel Martins-Baltar (ed.), *La locution entre langue et usages*, ENS Éditions, Paris, 1997.
- Blaga 1937/1969 = Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii* [1937], in *Trilogia culturii*, cuvânt înainte de Dumitru Ghișe. București: Editura pentru Literatură, 1969, pp. 261-397.
- Boc 2007 = Oana Boc, *Textualitatea literară și lingvistica integrală. O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire*. Cluj-Napoca: Clusium, 2007.
- Borcilă 1980 = Mircea Borcilă, *Introducere în poetica lui Blaga*. Teză de doctorat, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj-Napoca, 1980.
- Borcilă 1987a = Mircea Borcilă, *Probleme actuale ale analizei discursului*, in *Cercetări de lingvistică*, an. XXXII, nr. 1, ianuarie-iunie 1987, pp. 63-70.
- Borcilă 1987b = Mircea Borcilă, *Contribuții la elaborarea unei tipologii a textelor poetice*, in *Studii și cercetări lingvistice*, an. XXXVIII, nr. 4, 1987, pp. 185-195.
- Borcilă 1994 = Mircea Borcilă, *Semantica textului și perspectiva poeziei*, in *Limbă și literatură*, an. XXXIX, vol. II, 1994, pp. 33-38.
- Borcilă 1995 = Mircea Borcilă, *Soarele – lacrima Domnului*, in *G. I. Tohăneanu 70. Volum omagial la 70 de ani*. Timișoara: Editura Amphora, 1995, pp. 95-102.
- Borcilă 1996 = Mircea Borcilă, *Bazele metaforicii în gândirea lui Lucian Blaga*, in *Limbă și literatură*, an. XLI, vol. I, 1996, pp. 28-39.
- Borcilă 1997a = Mircea Borcilă, *The Metaphoric Model in Poetic Texts*, în *Szöveg es stílus*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 1997, pp. 97-104.
- Borcilă 1997b = Mircea Borcilă, *Dualitatea metaforicului și principiul poetic*, în Mircea Borcilă (ed.), *Eonul Blaga. Întâiul veac*. București: Editura Albatros, 1997, p. 263-283.
- Borcilă 1997c = Mircea Borcilă, *Între Blaga și Coșeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii*, in *Revista de filozofie*, an. XLIV, nr. 1-2, 1997, pp. 147-163.
- Borcilă 1997d = Mircea Borcilă, *„Marele lanț al ființei”. O problemă de principiu în poetica antropologică*, in *Limbă și literatură*, an. XLII, vol. II, 1997, pp. 13-19.
- Borcilă 2000a = Mircea Borcilă, *Repere pentru o situare a poeziei culturii*, in *Meridian Blaga*, vol. I. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2000, pp. 97-104.
- Borcilă 2000b = Mircea Borcilă, *Eugenio Coseriu and the New Horizons of Linguistics*, in *Transylvanian Review*, an. IX, nr. 1, 2000, pp. 90-102.
- Borcilă 2001a = Mircea Borcilă, *Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii*, în *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, nr. 184-198 (4-6/ 1999, nr. 1-6/ 2000, nr. 1-6/ 2001), p. 37-47.
- Borcilă 2001b = Mircea Borcilă, *A Cognitive Challenge to Mythopoetics*, in *Un hermeneut modern. In honorem Michaelis Nasta*. Cluj-Napoca: Editura Clusium, 2001, pp. 97-102.
- Borcilă 2001c = Mircea Borcilă, *The Cluj School of Linguistics*, în *Transylvanian Review*, an. X, nr. 2, 2001, p. 132-137.
- Borcilă 2001 d = Mircea Borcilă, *Eugeniu Coșeriu, fondator al lingvisticii ca știință a culturii*, in *Limba română*, an. XI, nr. 4-8, 2001, p. 48-55.
- Borcilă 2003a = Mircea Borcilă, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, in *Dacoromania*, an. VII-VIII, 2002-2003, pp. 47-77.
- Borcilă 2003b = Mircea Borcilă, *Sextil Pușcariu – un mare precursor al lingvisticii integrale*, în Artur Greive, Ion Taloș, Ion Mării, Nicolae Mocanu (eds.), *Întâlniri între filologi români și germani. Actele colocviului de la Cluj-Napoca 24-26 mai 2002/ Deutsche und rumänische Philologen in der Begegnung. Akten des gleichnamigen Kolloquiums in Cluj-Napoca vom 24.-26. Mai 2002*. Cluj-Napoca: Clusium, pp. 66-78.
- Borcilă 2003c = Mircea Borcilă, *Blaga și Coșeriu. O conjuncție pentru eternitate*, în *Caietele „Lucian Blaga”*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”. Zilele „Lucian Blaga”, ediția a XIII-a, 12-13 mai 2003, pp. 5-6.
- Borcilă 2006 = Mircea Borcilă, *Despre contextul actual și perspectivele integralismului*, în *Limba română*, an. XVI, nr. 1-3, 2006, p. 43-49.
- Borcilă & McLain 1981 = Mircea Borcilă & Richard McLain (eds.), *Poetica americană. Orientări actuale*. Cluj-Napoca: Dacia, 1981.
- Burger 1973 = Harald Burger, *Idiomatik des Deutschen*. Tübingen: Niemeyer, 1973.
- Burger 2007 = Harald Burger, *Semantic Aspects of Phrasemes*, in *Burger et alii 2007a*, pp. 90-109.
- *Burger et alii 2007a* = Harald Burger, Dmitriij Dobrovolskij, Peter Kühn, Neal R. Norrick (ed.), *Phraseologie: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung/ Phraseology: An*

- International Handbook of Contemporary Research*, 1.-2. Halbband/ Volume 1-2. Berlin-New York: Walter de Gruyter, 2007.
- Burger *et alii* 2007b = Harald Burger, Dmitriј Dobrovol'skij, Peter Kühn, Neal R. Norrick, *Foreword*, in Burger *et alii* 2007a, pp. xii-xviii.
 - Burger *et alii* 2007c = Harald Burger, Dmitriј Dobrovol'skij, Peter Kühn, Neal R. Norrick, *Phraseology: Subject Area, Terminology and Research Topics*, in Burger *et alii* 2007a, pp. 10-19.
 - Cacciari & Tabossi 1993 = Cristina Cacciari & Patrizia Tabossi (eds.), *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1993.
 - Cernătescu 2010 = Radu Cernătescu, *Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române*. București: Cartea Românească, 2010.
 - Corpas Pastor 1996 = Gloria Corpas Pastor, *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos, 1996.
 - Corrigan *et alii* 2009 = Roberta Corrigan, Edith A. Moravcsik, Hamid Ouali & Kathleen M. Wheatley (eds.), *Formulaic Language*. Vol. 1: *Distribution and Historical Change*. Vol. 2: *Acquisition, Loss, Psychological Reality, and Functional Explanations*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009.
 - Coșeriu 1951/1995 = Eugeniu Coșeriu, *Introducere în lingvistică* [*Introducción a la lingüística*, 1951], traducere de Elena Ardeleanu și Eugenia Bojoga; cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Cluj: Editura Echinox, 1995.
 - Coșeriu 1952/2004 = Eugeniu Coșeriu, *Sistemul, norma și vorbirea* [*Sistema, norma y habla*, 1952], in Coșeriu 1962/2004, pp. 11-114.
 - Coșeriu 1952/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Creația metaforică în limbaj* [*La creación metafórica en el lenguaje*, 1952], in Coșeriu 2009, pp. 167-197.
 - Coșeriu 1955/2004 = Eugeniu Coșeriu, *Determinare și cadru. Două probleme ale unei lingvistici a vorbirii* [*Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar*, 1955], in Coșeriu 1962/2004, pp. 287-329.
 - Coșeriu 1962/2004 = Eugeniu Coșeriu, *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii* [*Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*, 1962], ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București, 2004.
 - Coșeriu 1964/2003 = Eugeniu Coșeriu, *Pentru o semantică diacronică structurală* [*Pour une sémantique diachronique structurale*, 1964], in Dominte 2003, pp. 198-245.
 - Coșeriu 1966/2001 = Eugeniu Coșeriu, *Vers l'étude des structures lexicales* [*Structure lexicale et enseignement du vocabulaire*, 1966], in Coșeriu 2001, pp. 215-252.
 - Coșeriu 1967/1991 = Eugeniu Coșeriu, *Las solidaridades léxicas* [*Lexikalische Solidaritäten*, 1967], in Coșeriu 1977/1991, pp. 143-161.
 - Coșeriu 1967/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Limbajul și înțelegerea existențială a omului actual* [*Das Phänomen der Sprache und das Daseinsverständnis des heutigen Menschen*, 1967], in Coșeriu 2009, pp. 135-160.
 - Coșeriu 1968/2001 = Eugeniu Coșeriu, *Les structures lexématiques* [1968], in Coșeriu 2001, pp. 315-331.
 - Coșeriu 1968/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său* [*Der Mensch und seine Sprache*, 1968], in Coșeriu 2009, pp. 36-53.
 - Coșeriu 1970/1991 = Eugeniu Coșeriu, *Significado y designación a la luz de la semántica estructural* [*Bedeutung und Bezeichnung im Lichte der strukturellen Semantik*, 1970], in Coșeriu 1977/1991, pp. 185-209.
 - Coșeriu 1971/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Teze despre tema „limbaj și poezie”* [*Thesen zum Thema „Sprache und Dichtung”*, 1971], in Coșeriu 2009, pp. 161-166.
 - Coșeriu 1973/2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală* [*Lezioni di linguistica generale*, 1973], traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Editura ARC, Chișinău, 2000.
 - Coșeriu 1974/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Universaliile limbajului și universaliile lingvisticii* [*Les universaux linguistiques (et les autres)*, 1974], in Coșeriu 2009, pp. 73-111.
 - Coșeriu 1975/2003 = Eugeniu Coșeriu, *Către o tipologie a câmpurilor lexicale* [*Vers une typologie des champs lexicaux*, 1975], in Dominte 2003, pp. 306-326.
 - Coșeriu 1976/2001 = Eugeniu Coșeriu, *L'étude fonctionnelle du vocabulaire. Précis de lexématique* [*Die funktionelle Betrachtung des Wortschatzes*, 1976], in Coșeriu 2001, pp. 333-352.
 - Coșeriu 1977/1991 = Eugeniu Coșeriu, *Principios de semántica estructural*, versión española de Marcos Martínez Hernández, revisada por el autor, segunda edición, Biblioteca Románica Hispánica, Editorial Gredos, Madrid, 1991.
 - Coșeriu 1978/1987 = Eugeniu Coșeriu, *Gramática, semántica, universales. Estudios de lingüística funcional* [1978], segunda edición revisada. Madrid: Editorial Gredos, 1987.

- Coșeriu 1979 = Eugeniu Coșeriu, „*Tenir Dieu par les pieds*”, in *Revue romane*, nr. 18 [= *Mélanges d'études romanes offerts à Leiv Flydal*], 1979, pp. 34-44.
- Coșeriu 1981/2001a = *Linguistica del testo. Introduzione a una ermeneutica del senso* [1981], edizione italiana a cura di Donatella di Cesare. Roma: Carocci editore, 2001.
- Coșeriu 1981/2001b = Eugeniu Coșeriu, *Les procédés sémantiques dans la formation des mots* [1981], in Coșeriu 2001, pp. 371-384.
- Coșeriu 1983/2001 = Eugeniu Coșeriu, *Pour et contre l'analyse sémiqque* [1983], in Coșeriu 2001, pp. 355-370.
- Coșeriu 1983/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Nu există schimbare lingvistică* [*Linguistic Change Does Not Exist*, 1983], in Coșeriu 2009, pp. 317-332.
- Coșeriu 1985/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Competența lingvistică* [*Linguistic Competence: What is it Really?*, 1985], in Coșeriu 2009, pp. 301-316.
- Coșeriu 1988/1992 = Eugeniu Coșeriu, *Competencia lingüística. Elementos de la teoría del hablar* [*Sprachkompetenz. Grundzüge der Theorie des Sprechens*, 1992], elaborado y editado por Heinrich Weber, versión española de Francisco Melo Blanco. Madrid: Gredos, 1992.
- Coșeriu 1989/2001 = Eugeniu Coșeriu, *Principes de syntaxe fonctionnelle* [1989], in Coșeriu 2001, pp. 165-211.
- Coșeriu 1990 = Eugeniu Coșeriu, *Información y literatura*, în *Comunicación y sociedad*, III, 1-2, Pamplona, 1990, p. 185-200.
- Coșeriu 1990/2010 = Eugeniu Coșeriu, *Semantica structurală și semantica „cognitivă”* [*Semántica estructural y semántica „cognitiva”*, 1990], in *Principiile lingvisticii ca știință a culturii*, traducere de Victoria Jumbei și Iulia Bobăilă, 2010, pp. 321-363 [în curs de apariție].
- Coșeriu 1992/2000 = *The Principles of Linguistics as a Cultural Science* [*Principiile lingvisticii ca știință a culturii*, 1992], translated by Liviu Bleoca, in *Transylvanian Review*, an. IX, nr. 1, 2000, pp. 108 – 115.
- Coșeriu 1992/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Semn, simbol, cuvânt* [*Zeichen, Symbol, Wort*, 1992], in Coșeriu 2009, pp. 112-134.
- Coșeriu 1997/2004 = Eugeniu Coșeriu, *Abats i límits de la traducció*, in *12 Lliçons inaugurals de Traducció i Interpretació a la Universitat Pompeu Fabra (1996/1997-2003/2004)*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2004, pp. 63-80.
- Coșeriu 2000/2010 = Eugeniu Coșeriu, *Orationis fundamenta. Rugăciunea ca text* [*Orationis fundamenta. La preghiera come testo*, 2000], traducere de Andreea Grinea, in *Transilvania*, an. XXXIX, nr. 9, septembrie 2010, pp. 1-12.
- Coșeriu 2001 = Eugeniu Coșeriu, *L'homme et son langage*, textes réunis par H. Dupuy-Engelhardt, J.-P. Durafour et F. Rastier, Éditions Peeters, Louvain – Paris – Sterling, Virginia, 2001.
- Coșeriu 2001/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Zece teze despre esența limbajului și a semnificației* [*Dix thèses à propos de l'essence du langage et du signifié*, 2001], in Coșeriu 2009, pp. 9-13.
- Coșeriu 2003/2009 = Eugeniu Coșeriu, [*Lingvistica generală, teoria limbajului, filozofia limbajului* (*Die Philosophische Problematik in bezug auf die Sprache: Was ist Sprachphilosophie?*, 2003)], in Coșeriu 2009, pp. 28-35.
- Coșeriu 2009 = Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului și lingvistică generală*, antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2009.
- Cowie 1998a = A. P. Cowie (ed.), *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998.
- Dirven & Pörings 2003 = René Dirven & Ralf Pörings, *Metaphor and Menonymy in Comparison and Contrast*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2003.
- Dobrovol'skij 1995 = Dmitrij Dobrovol'skij, *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*. Tübingen: Gunter Narr, 1995.
- Dobrovol'skij & Piirainen 2005a = Dmitrij Dobrovol'skij, Elisabeth Piirainen, *Figurative Language. Cross-cultural and Cross-linguistic Perspective*. Amsterdam: Elsevier, 2005.
- Dobrovol'skij & Piirainen 2005b = Dmitrij Dobrovol'skij, Elisabeth Piirainen, *Cognitive Theory Metaphor and Idiom Analysis*, in *Jejkslovlje*, vol. 6, 1-2, 2005, p. 7-35.
- Dominte 2003 = Constantin Dominte (ed.), *Introducere în teoria lingvistică. Antologie pentru seminarul de teorie a limbii*. București: Editura Universității din București, 2003.
- Dragoș 2000 = Elena Dragoș, *Introducere în pragmatică*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2000.
- Dumistrăcel 1997/2001 = Stelian Dumistrăcel, *Până-n pânzele albe. Expresii românești* [= *Dicționar de expresii românești. Biografii – motivații*, ediția a II-a, revăzută și augmentată]. Iași: Institutul European, 2001.

- Dumistrăcel 2006 = Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2006.
- Even-Zohar 1979/1990 = Itamar Even-Zohar, *The Textemic Status of Signs in Translation*, în S. Chatman, U. Eco, J. M. Klinkenberg (eds.), *A Semiotic Landscape. Proceedings of the First Congress of the IASS, Milan, June 1974*, Mouton, The Hague, p. 629-633. Reluat în Itamar Even-Zohar, *Polysystem Studies* [= *Poetics Today*, 11:1], 1990, pp. 247-251.
- Everaert *et alii* 1995 = Martin Everaert, Erik-Jan van der Linden, André Schenk, Rob Schreuder (eds.), *Idioms: Structural and Psychological Perspectives*. Hillsdale, New Jersey Hove, UK: Lawrence Erlbaum Associates, 1995.
- Faur 2011 = Elena Faur, *Why Conceptual Metaphor Theory Needs Integral Semantics? Rethinking Conceptual Metaphor within an Integral Semantics Framework*, în Riccardo Fusaroli & Simone Morgagni, *The Companion to Cognitive Semiotics. Conceptual Metaphor Theory: Thirty Years After* (în curs de apariție).
- Fiala *et alii* 1997 = Pierre Fiala, Pierre Lafon, Marie-France Piguet (eds.), *La Locution entre lexique, syntaxe et pragmatique. Identification en corps, traitement, apprentissage*. Paris: Klincksieck, 1997.
- Frazer 1922/1980 = James George Frazer, *Creanga de aur* [*The Golden Bough. A Study in Magic and Religion*, 1922], vol. I-V, traducere, prefață și tabel cronologic de Octavian Nistor, note de Gabriela Duda. București: Editura Minerva, 1980.
- Geeraerts 1995 = Dirk Geeraerts, *Specialization and Reinterpretation in Idioms*, în Everaert *et alii*, pp. 57-74.
- Geeraerts 2003 = Dirk Geeraerts, *The Interaction of Metaphor and Metonymy in Composite Expressions*, în Dirven & Pörings 2003, pp. 435-465.
- Geeraerts 2010 = Dirk Geeraerts, *Theories of Lexical Semantics*. New York: Oxford University Press, 2010.
- Geeraerts & Cuyckens 2007 = Dirk Geeraerts & Hubert Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, New York: Oxford University Press, 2007.
- Gibbs 1993 = Raymond W. Gibbs, Jr., *Why Idioms Are Not Dead Metaphors*, în Cacciari & Tabossi 1993, p. 57-78.
- Gibbs 1995 = Raymond W. Gibbs, Jr., *Idiomacity and Human Cognition*, în Everaert *et alii*, p. 97-116.
- Gibbs 2008 = Raymond W. Gibbs, Jr. (ed.), *The Cambridge Encyclopedia of Metaphor and Thought*. New York: Cambridge University Press, 2008.
- Glucksberg 2001 = Sam Glucksberg, *Understanding Figurative Language. From Metaphors to Idioms* (with a contribution by Matthew S. McGlone). New York: Oxford University Press, 2001.
- Granger & Meunier 2008 = Sylviane Granger, Fanny Meunier (eds.), *Phraseology. An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2008.
- Gréciano 1983 = Gertrud Gréciano, *Signification et dénotation en allemand. La sémantique des expressions idiomatiques*. Paris: Klincksieck, 1983.
- Gross 1996 = Gaston Gross, *Les expressions figées en français. Noms composés eu autres locutions*. Gap-Paris: Orphrys, 1996.
- Groza 2005 = Liviu Groza, *Dinamica unităților frazeologice în limba română contemporană*. București: Editura Universității din București, 2005.
- Guiraud 1961 = Pierre Guiraud, *Les locutions françaises*, PUF, Paris, 1961.
- Honeck 1997 = Richard P. Honeck, *A Proverb in Mind. The Cognitive Science of Proverbial Wit and Wisdom*. Mahwah, New Jersey – London: Lawrence Erlbaum Associates, 1997.
- Humboldt 1836/2008 = Wilhelm von Humboldt, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra dezvoltării spirituale a umanității* [*Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, 1836], versiune românească, introducere, notă asupra traducerii, tabel cronologic, bibliografic și indici de Eugen Munteanu. Humanitas: București, 2008.
- Iordan 1944/1975 = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române* [1944], ediție definitivă. București: Editura Științifică, 1975.
- Katz & Postal 1963 = J.J. Katz, P.M. Postal, *Semantic Interpretation of Idioms and Sentences Containing Them*, în *Quarterly Progress Report*, 70, 1963, pp. 275-282.
- Koch 1969 = Walter A. Koch, *Vom Morphem zum Textem – From Morpheme to Texteme. Essays to Structural Text Analysis and Literary Scholarship*. Georg Olms Verlag: Hildesheim.
- Koch 1973 = Walter A. Koch, *Das Textem. Gesammelte Aufsätze zur Semematik des Textes*. Georg Olms Verlag: Hildesheim.

- Koch 1976 = Walter A. Koch, *Textsemiotik und strukturelle Rezeptionstheorie. Soziosemiotische Ansätze zur Beschreibung verschiedener Zeichensysteme innerhalb der Literatur*. Georg Olms Verlag: Hildesheim.
- Koch 1979 = Walter A. Koch, *Semiotische Versuche zu literarischen Strukturen*. Georg Olms Verlag: Hildesheim.
- Kövecses 1986 = Zoltán Kövecses, *Metaphors of Anger, Pride and Love*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1986.
- Lakoff 1987 = George Lakoff, *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago – London: University of Chicago Press, 1987.
- Lakoff & Johnson 1980 = George Lakoff & Mark Johnson, *Metaphors We Live by*. Chicago – London: University of Chicago Press, 1980.
- Lakoff & Johnson 1999 = George Lakoff & Mark Johnson, *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic, 1999.
- Lakoff & Turner 1989 = George Lakoff & Mark Turner, *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago – London: University of Chicago Press, 1989.
- Makkai 1972 = Adam Makkai, *Idiom Structure in English*, Mouton, The Hague – Paris, 1972.
- Marian 1999 = Rodica Marian, „Lumile” *Luceafărului*. Cluj-Napoca: Remus, 1999.
- Martins-Baltar (1995) = Michel Martins-Baltar (ed.), *La locution en discours*. Paris: Didier, 1995.
- Martins-Baltar (1997) = Michel Martins-Baltar (ed.), *La locution: entre langue et usages*, préface par Blanche-Noëlle Grunig. Paris: ENS – Editions Fontenay/Saint-Cloud, 1997.
- Mel’čuk 1995 = Igor Mel’čuk, *Phrasemes in Language and Phraseology in Linguistics*, in Everaert et alii 1995, pp. 167-202.
- Mel’čuk 1998 = Igor Mel’čuk, *Collocations and Lexical Functions*, in Cowie 1998, pp. 23-53.
- Mel’čuk 2007 = Igor Mel’čuk, *Lexical Functions*, in Burger et alii 2007a, pp. 119-131.
- Mieder 2004 = Wolfgang Mieder, *Proverbs. A Handbook*. Westport, Connecticut – London: Greenwood Press, 2004.
- Moeschler & Reboul 1994/1999 = Jacques Moeschler, Anne Reboul, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*. Cluj-Napoca: Editura Echinox, 1999.
- Moon 1998 = Rosamund Moon, *Fixed Expressions and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*. Oxford: Clarendon Press, 1998.
- Munteanu 2005 = Eugen Munteanu, *Introducere în lingvistică*. Iași: Polirom, 2005.
- Munteanu 2007 = Cristinel Munteanu, *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*, Editura „Independența Economică”, Pitești, 2007.
- Müller 2008 = Cornelia Müller, *Metaphors Dead and Alive, Sleeping and Waking: A Dynamic View*. Chicago – London: The University of Chicago Press, 2008.
- Neșu 2005 = Nicoleta Daisa-Neșu, *Textul politic. Limite și deschideri semiotice*. Casa Cărții de Știință: Cluj, 2005.
- Piirainen 2007 = Elisabeth Piirainen, *Phrasemes from a Cultural Semiotic Perspective*, in Burger et alii 2007a, pp. 208-219.
- Piirainen 2008a = Elisabeth Piirainen, *Figurative Phraseology and Culture*, in Granger & Meunier 2008, pp. 207-228.
- Praggeljaz 2007 = Praggeljaz Group, *MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse*, in *Metaphor and Symbol*, vol. 22 (1), pp. 1-39.
- Pușcariu 1974 = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*, ediție îngrijită de Ilie Dan, prefață de G. Istrate. București: Editura Minerva, 1974.
- Rastier 1991a = François Rastier, *Sémantique et recherches cognitives*. Paris: Presses Universitaires de France, 1991.
- Rastier 1991b = François Rastier, *Peut-on définir sémantiquement le prototype?*, in *Sémiotique*, vol. I, nr. 1, pp. 59-68.
- Rastier 1997 = François Rastier, *Défigements sémantiques en contexte*, in Martins-Baltar 1997, pp. 305-332.
- Salvador & Piquer 2000 = Vicent Salvador, Adolf Piquer (eds.), *El discurs prefabricad: estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 2000.
- Saussure 1916/1998 = Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală [Cours de linguistique générale, 1916]*, publicat de Charles Bally și Albert Sechehaye în colaborare cu Albert Riedlinger, ediție critică de Tullio De Mauro, traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac. Iași: Polirom, 1998.
- Steen et alii 2010 = Gerard J. Steen, Aletta G. Dorst, J. Berenike Herrmann, Anna A. Kaal, Tina

- Krennmayr, Trijntje Pasma, *A Method for Linguistic Metaphor Identification. From MIP to MIPVU*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010.
- Tămăianu 2001 = Emma Tămăianu, *Fundamentele tipologiei textuale. O abordare în lumina lingvisticii integrale*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2001.
 - Thun 1978 = Harald Thun, *Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholten Rede mit Beispielen aus dem Französischen, Spanischen und Rumänischen*, (Beiheft zur Zeitschrift für Romanische Philologie, Bd. 168), Niemeyer Max Verlag GmbH, Tübingen, 1978.
 - Vega Moreno 2007 = Rosa E. Vega Moreno, *Creativity and Convention. The Pragmatics of Everyday Figurative Speech*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.
 - Vilcu 2010 = Dumitru Cornel Vilcu, *Integralism și fenomenologie, vol. I: Orizontul problematic al integralismului*. Argonaut & Scriptor: Cluj-Napoca, 2010.
 - Vlad 2000/2003 = Carmen Vlad, *Textul aisberg. Elemente de teorie și analiză* [2000]. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2003.
 - Weinreich 1969 = Uriel Weinreich, *Problems in the Analysis of Idioms*, in Jaan Puhvel (ed.), *Substance and Structure of Language*. Berkeley: University of California Press, 1969, p. 23-81.
 - Wood 2010 = David Wood (ed.), *Perspectives on Formulaic Language. Acquisition and Communication*. London – New York: Continuum, 2010.
 - Zagaevschi 2005 = Lolita Zagaevschi Cornelius, *Funcțiile metaforice în „Luntrea lui Caron” de Lucian Blaga. Abordare în perspectivă integralistă*, prefață de Mircea Borcilă. Cluj-Napoca: Editura Clusium, 2005.
 - Zlatev 2011 = Jordan Zlatev, *From Cognitive to Integral Linguistics. Learning from Coseriu’s Matrix* (în curs de apariție în *Intellectica*).